

คำนำ

ด้วยศูนย์ฝึกพาณิชยน์าวีได้จัดให้มีการจัดการความรู้ในเรื่อง บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของ คนประจำเรือ โดยมุ่งเน้นในเรื่องสินค้าเนื่องจากศูนย์ฝึกพาณิชยน์าวีเป็นหน่วยงานที่ผลิตบุคลากรเพื่อไปทำงาน ในเรือสินค้าเป็นหลัก ฉะนั้นก่อนที่นักเรียนเดินเรือพาณิชย์จะสำเร็จการศึกษา จึงควรที่จะมีความรู้ในเรื่องของ บทบาท หน้าที่ของคนประจำเรือ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามสายการบังคับ บัญชา บัดนี้ คณะทำงานได้จัดทำองค์ความรู้เรื่องบทบาท หน้าที่ คนประจำเรือ เพื่อเผยแพร่ให้กับนักเรียน เดินเรือพาณิชย์ ตลอดจนผู้ที่สนใจ เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของการปฏิบัติงานบนเรือสินค้าได้อย่างเป็น รูปธรรม

ในการดำเนินการครั้งนี้ ขอขอบคุณบริษัทเรือต่าง ๆ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เอกสาร และให้ความ ร่วมมือในการสัมมนาระดมความคิดเห็น หากมีข้อบกพร่องประการใด คณะทำงานฯ ขออภัยมา ณ โอกาสนี้ ด้วย

คณะทำงานพัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้
มิถุนายน ๒๕๕๕

สารบัญ

หน้า

คำนำ	๑
แผนผังการจัดองค์กรภายในเรือ	๓
บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบคนประจำเรือฝ่ายเดินเรือ	๔
บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบคนประจำเรือฝ่ายช่างกลเรือ	๙
ภาคผนวก	๑๕
บรรณานุกรม	๑๖

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาการผลิตบุคลากรด้านการพาณิชย์นาวี ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน องค์ความรู้ด้านบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบคนประจำเรือ

แผนผังการจัดองค์กรภายในเรือ

บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบคนประจำเรือ
ฝ่ายเดินเรือ

นายเรือ Captain or Master

ทำหน้าที่เป็นตัวแทนเจ้าของเรือมีภาระผูกพันให้เรือเป็นไปตามอนุสัญญา กฎข้อบังคับต่างๆ เช่น STCW SOLAS MARPOL ISPS MLC กฎหมาย ข้อบังคับเมืองท่า และท่าเรือ รวมถึงนโยบายของบริษัท ด้วย ที่เรียกว่า อำนาจสั่งการข้ามชั้นตอนปกติ (Overriding Authority) เป็นผู้นำสูงสุดในเรือ และมีอำนาจหน้าที่เต็มในการสั่งการปฏิบัติงานได้ตลอดทั้งเรือจอดและเรือเดิน เพื่อที่จะรักษาชีวิต สิ่งแวดล้อม รวมทั้งทรัพย์สินด้วย

ความรับผิดชอบมีดังนี้ :-

1. รับผิดชอบอย่างเบ็ดเสร็จต่อคุณสมบัติของเรือที่จะออกทะเลได้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเรือเป็นไปอย่างปลอดภัยมีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างประหยัด ตลอดจนความปลอดภัยของผู้คนในเรือ, สินค้า และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ

2. เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบการจัดการความปลอดภัยในทะเล, ให้การกำกับดูแล การฝึกอบรม อีกทั้งให้คำแนะนำที่เหมาะสม และชัดเจน เพื่อให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามนโยบายของบริษัทฯ ว่าด้วย ความปลอดภัยและป้องกันสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง

3. พิจารณาทบทวนระเบียบปฏิบัติของเรือ ว่าด้วยการจัดการความปลอดภัยและการป้องกันมิให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งบกพร่องใดๆ ที่ตรวจพบ ทางเรือควรจะรายงานให้ผู้รับมอบอำนาจของบริษัทฯ ได้ทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป

4. นายเรือ มีหน้าที่รับผิดชอบในการแจ้งให้บริษัทฯ ทราบถึงข้อบกพร่อง(Non-Conformance)ที่พบต่อโครงสร้างของเรือ เครื่องยนต์ อุปกรณ์ และสิ่งที่มีผิดปกติไปจากระบบ SMS (Non-Conformity) ที่มีผลกระทบต่อจัดการความปลอดภัยของเรือ หรือเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม นายเรืออาจร้องขอความช่วยเหลือจากบริษัทฯ ณ ที่หรือเวลาใด ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างเทคนิค หรือผู้รับเหมาอื่นจากภายนอก เพื่อแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบในกรณีเร่งด่วน

5. นายเรือจะต้องให้ความสนใจในการบริหารเรืออย่างประหยัด นายเรือจะต้องให้ความมั่นใจว่าเสบียงเรือ วัสดุภายในเรือ อะไหล่เรือ และเครื่องมือจะไม่มีการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายและจะไม่มีการกักตุนของใช้อื่นๆไว้บนเรือจนเกินความจำเป็น นายเรือจะต้องพยายามที่จะลดค่าใช้จ่ายให้อยู่ในระดับที่ต่ำที่สุด และจะต้องรับผิดชอบในการจัดส่งจดหมาย บันทึก ปุ่มและเอกสารทั้งหลายอย่างถูกต้องและทันเวลาตามที่บริษัท ผู้เช่า ผู้ส่งสินค้า และเจ้าหน้าที่การทำเรือหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางเรือร้องขอ

6. ดูแลสวัสดิการ สวัสดิภาพ สุขภาพในเรือและความปลอดภัยในการทำงานให้เป็นไปตามอนุสัญญา MLC

7. การเข้ายามบนสะพานเดินเรือของนายเรือ

นายเรือเป็นผู้ควบคุมดูแลและยามบนสะพาน คอยประสานงานและ บังคับบัญชาให้การทำหน้าที่ยามให้การเดินเรือเป็นไปด้วยความปลอดภัยนายเรือจะกำหนดให้นายประจำเรือคนใดทำหน้าที่เฝ้าดูเรดาร์ และหลีกเลี่ยงเรือโดนกัน และคนใดทำหน้าที่เดินเรือและการสื่อสาร และจะต้องเข้าประจำหน้าที่บนสะพานเดินเรือในช่วงเวลาดังต่อไปนี้ :-

7.1 เมื่อนายยามเรือเดินร้องขอให้ประจำอยู่ด้วย

7.2 ขณะกำลังจะเดินทางเข้าจอดและออกจากเมืองท่า, ท่าเทียบเรือ หรือออกจากเทียบ และเลื่อนเรือ หรือในน่านน้ำที่ต้องใช้นำร่อง

7.3 ขณะนำเรือในน่านน้ำจำกัด และในเส้นแบ่งเขตจรรยาทางน้ำ หรือบริเวณที่มีเรือสัญจรคับคั่งหรือใกล้ฝั่ง

7.4 ขณะเรือกำลังจะผ่านบริเวณใกล้ๆ กับที่ตื้น, แนวหินใต้น้ำ หรือในเขตเดินเรือที่มีอันตราย

7.5 ในสภาพอากาศที่รุนแรงคาดว่าอาจจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของเรือ, ผู้คนและสินค้า

ต้นเรือ (Chief mate or Chief Officer : C/O)

ต้นเรือ ของเรือพาณิชย์และเรือบรรทุกสินค้า อาจจะถูกเรียกว่า **Chief Officer** หรือ **Chief Mate** เป็นผู้ซึ่งมีประกาศนียบัตรหรือใบรับรองความรู้ความสามารถผู้กระทำการในเรือ (**Certificate of competency, COC**) ตามตำแหน่งหรือสูงกว่า ซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับของรัฐที่ออกประกาศนียบัตรหรือถูกต้องตามที่ “อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานการฝึกอบรม การรับรองคุณสมบัติคนประจำเรือ และการเข้ายามของคนประจำเรือ (STCW)” กำหนด และเป็นหัวหน้าแผนกปากเรือ (แผนกเดินเรือ) ของเรือพาณิชย์ ดูแลเกี่ยวกับสินค้าทางเรือและคนประจำเรือฝ่ายปากเรือ

ต้นเรือ เป็นรองผู้บังคับการเรือหรือนายเรือ (**Captain** หรือ **Master**) และมีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการเรือ ด้านความปลอดภัย (**safety**) และด้านความมั่นคง (**Security**) ของเรือ รวมถึงการดูแลความเป็นอยู่ของคนประจำเรือ และการฝึกความพร้อมต่างๆบนเรือ เช่น การบริหารความปลอดภัย การดับเพลิงบนเรือ การค้นหาและช่วยชีวิตทางเรือ เป็นต้น

ต้นเรือ ถือเป็นรองผู้บังคับการเรือ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนผู้บังคับการเรือเมื่อผู้บังคับการเรือไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในขณะนั้น มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมเรือและบริหารงานเรือให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ต้นเรือ เป็นผู้บริหารระดับสูง (**Senior manager**) ของเรือ ช่วยเหลือผู้บังคับการเรือหรือนายเรือ ในการบริหารงานบนเรือด้านต่างๆ ในฐานะหัวหน้าแผนกปากเรือ และอาจกล่าวได้ว่า ต้นเรื่อนั้นถือได้ว่าเสมือนเป็น ผู้ควบคุมการปฏิบัติงานสินค้า ผู้ควบคุมด้านความปลอดภัย ผู้ควบคุมการดับเพลิงบนเรือ ผู้ควบคุมด้านความมั่นคงบนเรือ (**Ship Security Officer, SSO**) และผู้ควบคุมด้านการป้องกันมลภาวะสิ่งแวดล้อม บนเรือ

หน้าที่ความรับผิดชอบ

1. ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้าแผนกปากเรือ ในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ของ นายประจำเรือฝ่ายปากเรือ ลูกเรือและคนประจำเรือฝ่ายปากเรือ และนักเรียนฝึกฝ่ายปากเรือ

2. ปฏิบัติหน้าที่ ผู้ควบคุมด้านความปลอดภัยหรือเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย (**Safety Officer**) ทำหน้าที่ส่งเสริม ดูแลความปลอดภัยของคนประจำเรือในเรือ ตรวจสอบและพัฒนาเรื่องความปลอดภัยบนเรือให้เป็นไปตามมาตรฐานของ “อนุสัญญาว่าด้วยแรงงานทางทะเล (MLC)” “อนุสัญญาว่าด้วยความปลอดภัยในชีวิตทางทะเล (SOLAS)” “อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันมลพิษจากเรือและข้อคำนึงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (MARPOL)” รวมถึงการให้ความรู้และข้อมูลด้านความปลอดภัยแก่คนประจำ

เรือให้สอดคล้องกับ “อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานการฝึกอบรม การรับรองคุณสมบัติคนประจำเรือ และการเข้ายามของคนประจำเรือ (STCW)”

3. ปฏิบัติหน้าที่ ผู้ควบคุมด้านความมั่นคงของเรือหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (Security Officer) ในการตรวจสอบดูแลและจัดการด้านความมั่นคงปลอดภัยของเรือตามแผนความมั่นคงปลอดภัยเรือ (Ship security plan) และสอดคล้องกับ “ประมวลข้อบังคับว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยของเรือและท่าเรือระหว่างประเทศ (ISPS Code)”

4. ปฏิบัติหน้าที่เป็นนายยามเรือเดิน ในการควบคุมและดูแลการเดินทางเรือของเรือให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและปลอดภัย ตามแผนการเดินทางเรือและข้อบังคับต่างๆ รวมถึงการปฏิบัติเพื่อหลีกเลี่ยงการโดนกันของเรือและการปฏิบัติเท่าที่จำเป็นในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่เรือและชีวิตบนเรือ (0400-0800,1600-2000)

5. ตรวจสอบและดูแลในเรื่องของการจัดวาง เคลื่อนย้าย และจัดเก็บสินค้าอันตราย รวมถึงการดูแลรักษาสินค้าอันตรายในระหว่างที่เรือเดินทะเลและการทำเอกสารบันทึก ให้เป็นไปตามคำแนะนำของ IMDG Code

6. เตรียมรายงานและบันทึกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของตนอย่างเหมาะสม และตรงเวลา ตลอดจนช่วยเหลือในการบริหารงานเรือ กำกับดูแลความปลอดภัยและการทำงานในแผนกปากเรือให้เป็นอย่างดี

7. เตรียมงานสินค้าทั้งหมดรวมทั้งการเตรียมอุปกรณ์เครื่องทำงานสินค้า, แผนผังการจัดระวาง, การแต่งทริม และการคำนวณการทรงตัวของเรือ ตลอดจนการทำความสะอาดระวางสินค้า, บ่อน้ำพักในระวาง, ถังน้ำบลาสก่อนการรับบรรทุกสินค้าลง แล้วเตรียมรายงานต่างๆ ให้พร้อมไว้เป็นหลักฐาน

8. รับผิดชอบในเรื่องการบำรุงรักษาอุปกรณ์เครื่องทำงานสินค้าทั้งหมด, ฝาระวาง, เครื่องกวนหัวท้าย, เครื่องกวนมอเตอร์สินค้า, เครน, ระบบระบายอากาศของสินค้าในระวาง, ระบบการปิดระวางและถังน้ำบลาสให้อยู่ในสภาพที่ดีและพร้อมใช้งานได้

9. รับผิดชอบในการดำเนินการฝึกประจำสถานีเกี่ยวกับความปลอดภัย และเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ

10. ดูแลและควบคุมการใช้และความสิ้นเปลืองของพัสดุ, อะไหล่ และอุปกรณ์แผนกปากเรือทั้งหมด

11. ประสานงานกับต้นกล เพื่อให้มั่นใจว่าเรือจะได้รับการบำรุงรักษาตามคำสั่งที่ถูกต้องก่อนการเข้าอยู่ตามแผนหรือมีการซ่อมทำในช่วงระยะหนึ่ง ต้องเตรียมบัญชีรายการซ่อมทำแผนกปากเรือ แล้วส่งมอบให้แก่ นายเรือเพื่อให้บริษัทฯ ได้พิจารณาต่อไป

12. เพื่อการกำกับดูแลในการฝึกอบรมของคนแผนกปากเรือ

13. เป็นหัวหน้าสถานีประจำที่ภาคหัวเรือ เพื่อใช้เครื่องกวนสมอขณะที่เรือกำลังจะออกจากหรือเข้าเทียบท่าเรือ, เข้าผูกทุ่นจอดเรือ หรือทิ้งสมอ/หะเบสสมอ

ตำแหน่ง (Second Officer : 2/O)

หน้าที่และความรับผิดชอบ

1. เข้ายามเรือเดินในทะเล (0000-0400,1200-1600)
2. เข้ายามฝั่งงานสินค้าหรือนายยามปากเรือขณะเรือจอดในเมืองท่า (0000-0600, 1200-1800)
3. ทำการขีด-เข้มเส้นทางเดินเรือลงบนแผนที่ และเตรียมทำแผนเส้นทางเดินเรือตามที่นายเรือได้สั่งการและรับรองว่าถูกต้อง
4. ต้องแน่ใจว่าแผนที่ และบรรณสารเดินเรือที่มีอยู่ได้รับการแก้ไขถูกต้อง และต้องคอยดูแลแก้ไขให้ทันสมัยตามประกาศชาวเรือฉบับล่าสุดอีกด้วย
5. คำนวณหาตำบลที่เรือเวลาเที่ยงทุกวัน และเตรียมรายงานที่เรือเวลาเที่ยง ส่งแผนกต่างๆ
6. ทำการดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือช่วยการเดินเรือทั้งหมดให้ใช้งานได้
7. ทำรายงานเบิกยารักษาโรคเพื่อเก็บรักษาไว้ในที่ๆ เหมาะสมและพร้อมทั้งการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและนำยามมาใช้ได้ในเรือ
8. เป็นหัวหน้าสถานีประจำที่ภาคท้ายเรือ เพื่อใช้เครื่องกว้านขณะที่เรือกำลังจะออกจาก หรือเข้าเทียบท่าเรือ, เข้าผูกท่อนจอดเรือ

ผู้ช่วยต้นเรือ (Third Officer : 3/O)

หน้าที่ความรับผิดชอบ มีดังนี้คือ

1. เข้ารับหน้าที่ยามเรือเดินในทะเล (0800-1200,2000-2400)
2. เข้ายามฝั่งงานสินค้า หรือนายยามปากเรือขณะจอดอยู่ในเมืองท่า (0600-1200, 1800-2400)
3. เก็บรักษาอุปกรณ์ส่งสัญญาณของเรือ เช่น ธงชาติต่างๆ , ธงประมวล, ไฟและทวนสัญญาณ และบรรณสารเกี่ยวกับประมวลสัญญาณทั้งหมด
4. ดูแลรักษาสมุดสั่งจักรและสมุดปุมปากเรือบนสะพานเดินเรือ
5. ดูแลความปลอดภัยในบริเวณห้องถือท้าย, ห้องแผนที่และสถานที่เก็บอุปกรณ์การเดินเรือ รวมถึงกล้องสองตา, โคมไฟส่งสัญญาณบนสะพานเดินเรือระหว่างที่เรือจอดอยู่ในท่าเรือ โดยเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยเพื่อป้องกันการถูกขโมย
6. เอาใจใส่ดูแลและเก็บรักษาอุปกรณ์เครื่องช่วยชีวิต และเครื่องมือดับเพลิง ตามคำแนะนำของต้นเรือ

สร้างเรือ (Bosun)

หน้าที่ความรับผิดชอบ

เป็นผู้รับผิดชอบต่อต้นเรือดังต่อไปนี้คือ :-

1. ดำเนินการจ่ายงานประจำวัน กำกับดูแล และฝึกอบรม ตลอดจนมีการประเมินผลผู้ใต้บังคับบัญชาแผนกปากเรือ

2. ควบคุมดูแลการใช้ และจัดทำบัญชีของใช้สิ้นเปลืองแผนกปากเรือ เช่น สีทาเรือ, ลวด, เครื่องมือ, สเกล, วัสดุใช้รั้วชิงและจัดระวางสินค้าเป็นไปอย่างประหยัดและมีประโยชน์สูงสุด
3. เก็บกวาด และทำความสะอาดระวางสินค้า เก็บรวบรวมไม้ต้นเนต และวัสดุที่ใช้ในการผูกมัดสินค้าเพื่อสามารถนำมาใช้ในครั้งต่อไปอีก
4. ตรวจสอบและปิดผนึกประตูลิ้นก้นน้ำ และฝาช่องทางเข้าระวางให้แน่นสนิท ก่อนเรือออกเดินทาง
5. ทำความสะอาดและบำรุงรักษาตัวเรือ, ดาดฟ้า, ระวางสินค้า และฝาระวางสินค้าตลอดจนบริเวณที่ที่พักอาศัย และสถานที่กับช่องทางเดินให้สะอาดถูกสุขอนามัย
6. การใช้และเก็บรักษาเชือก/ลวดผูกเรือ และสมอเรือให้ถูกต้องขณะที่เรือกำลังจะเข้าจอด หรือออกจากจอดเรือในเมืองท่าหรือขณะที่จอดอยู่ในท่าเรือ
7. ยอมรับงานซ่อมทำ และวิธีปฏิบัติการบำรุงรักษาเรือแผนกปากเรือทุกประการ
8. ดำเนินการฝึกอบรมผู้ใต้บังคับบัญชาและชี้แจงพวกเขาให้ทราบถึงวิธีการทำงาน เมื่อได้รับคำสั่งจากต้นเรือ
9. ทำรายงานเกี่ยวกับจุดหลักๆ ของแผนงานบำรุงรักษาเรือในแต่ละเที่ยวเรือ เสนอให้ต้นเรือ เพื่อขอรับคำแนะนำในการปฏิบัติต่อไป
10. ปฏิบัติงานด้านบำรุงรักษา ทำบันทึกและรายงานให้แผนกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ
11. เข้าประจำที่ภาคหัวเรือ เพื่อใช้เครื่องกว้านสมอขณะที่เรือกำลังจะออกจาก หรือเข้าเทียบท่าเรือ เข้าผูกท่อนจอดเรือ หรือทิ้งสมอ/หะเบสสมอ

นายท้ายเรือ (Able Seaman : AB)

มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้คือ :-

1. เข้าถือท้ายเรือและใช้ธงประมวล/ท่อนสัญญาณต่างๆ , บันไดนำร่องและสัญญาณไฟ
2. เข้ารับหน้าที่เป็นยามตรวจการณ์ระหว่างเรือเดินตามที่นายยามเรือเดินได้สั่งการ
3. เข้ายามบริเวณบันไดขึ้น-ลงขณะอยู่ในเมืองท่า รวมถึงการเฝ้าดูบันไดขึ้น-ลงเรือ หรือบันไดใหญ่, เชือกผูกเรือ และแผ่นครอบเชือกกันหนู ตลอดจนสมอเรือขณะเรือทอดทิ้งสมออยู่
4. เตรียมการหย่อน/ผูกยึดบันไดนำร่องให้มั่นคงและปลอดภัยกับเรือพร้อมกับติดตั้งโคมไฟส่องสว่างอย่างเพียงพอ รวมถึงเตรียมพวงชูชีพกับเชือกช่วยชีวิตพร้อมใช้ตามกฎหมายข้อบังคับที่กำหนดไว้
5. เข้ารับหน้าที่ต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ พร้อมกับแนะนำวิธีการปฏิบัติให้แก่กลาสีเรือด้วย
6. ศึกษาและทำความรู้จักคุ้นเคยกับหน้าที่ของตนเมื่อจะมีการเข้าประจำสถานีเหตุฉุกเฉิน

กลาสีเรือ (Ordinary Seaman and Boys : OS)

มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้คือ :-

1. รู้วิธีการใช้เชือก/ลวดผูกเรือ, การเตรียมความพร้อมของเครื่องทำงานสินค้า, การเปิดและปิดฝา ระวางสินค้าตามคำสั่งของสร้างเรือ รวมไปถึงการผูกมัด มัดยึดสินค้าให้มั่นคง และปลอดภัย
2. ทำความสะอาด และการบำรุงรักษาระวางสินค้า และพื้นที่อื่นๆ เช่น ดาดฟ้า, ห้องหับ, ช่องทางเดิน และสถานที่ต่างๆ ให้ถูกสุขอนามัยร่วมกับนายท้ายเรือ

- ศึกษาและทำความรู้จักคุ้นเคยกับหน้าที่ของตนเมื่อจะมีการเข้าประจำสถานีเหตุฉุกเฉิน

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบคนประจำเรือ **ฝ่ายช่างกลเรือ**

ต้นกล (The Chief Engineer : C/E)

ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าในแผนกช่างกล มีความรับผิดชอบต่อนายเรือ และบริษัทฯ ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางด้านเทคนิคของเรือ เช่น เครื่องจักรใหญ่, เครื่องจักรช่วย และการบริการงานทางด้านเทคนิค โดยต้นกลเรือจะรับผิดชอบด้านการบริหารงาน, การกำกับดูแล และปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างประหยัด ปลอดภัย และดำเนินงานตามระบบการจัดการความปลอดภัยให้บรรลุผล

หน้าที่รับผิดชอบ

ความรับผิดชอบของต้นกลจะรวมถึงรายการดังต่อไปนี้ :-

1. ต้องแน่ใจว่ามีการเข้ายามฝ่ายช่างกล ดูแลเรื่องความปลอดภัย และประจำอยู่ตลอดเวลาในห้องควบคุมเครื่องจักร ตลอดจนการทำงานของสัญญาณอัตโนมัติ, อุปกรณ์เตือนภัยต่างๆ ให้ทำงานอย่างถูกต้อง

2. ต้นกลต้องกำหนดหน้าที่ให้แก่คนประจำเรือแผนกช่างกล โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับงานจำเพาะ เช่น ควบคุมและจัดการงานเครื่องจักรกล, อุปกรณ์อะไหล่ และชิ้นส่วน, เครื่องมือ และงานด้านเอกสาร รวมถึงการปฏิบัติงาน การซ่อมบำรุงอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับเครื่องจักรกลและ อุปกรณ์ไฟฟ้าทั้งหมด

3. ต้นกลจะต้องควบคุมดูแลภารกิจต่างๆ ในแผนกช่างกลดังต่อไปนี้ :-

- 3.1 ความประพฤติและความสามารถของคนประจำเรือแผนกช่างกล

- 3.2 ความหมดเปลือง และจำนวนคงเหลืออยู่ของน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำจืด และน้ำมันหล่อลื่น

- 3.3 สภาพของเครื่องจักรใหญ่และเครื่องจักรช่วย รวมทั้งการทำงานของเครื่องจักรที่ผ่านมา ความจำเป็นในการซ่อมทำ และจำนวนอะไหล่คงเหลือกับความสิ้นเปลืองของแผนกช่างกล

- 3.4 สภาพของหม้อน้ำช่วย, น้ำหล่อเครื่อง และการบำรุงรักษาที่ต้องการ

4. การเก็บรักษาอุปกรณ์, เครื่องมือ และคำแนะนำต่างๆ ทางด้านช่างทั้งหมด รวมไปถึงหนังสือคู่มือแนะนำด้านช่าง กับแบบร่างพิมพ์เขียวไว้ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดี

5. ทำรายงานเสนอนายเรือเป็นปกติ และเอาใจใส่ โดยเฉพาะเกี่ยวกับความหมดเปลืองและจำนวนคงเหลือในเรือของน้ำมันเชื้อเพลิง, น้ำมันหล่อลื่น, น้ำจืด และชิ้นส่วนอะไหล่ต่างๆ

6. ต้องแน่ใจว่ารายการทั้งหมดเกี่ยวกับการตรวจสอบของสถาบันจัดชั้นของเรือ หรือของหน่วยงานของทางการอื่นๆ จะต้องได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดีพร้อมที่จะได้รับการรับรองจากผู้ตรวจ ถ้ามีการตรวจพบข้อบกพร่องขนาดใหญ่ ต้นกลจะต้องดำเนินการรายงานให้บริษัทฯ ได้ทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไข

7. ต้นกลต้องเตรียมบัญชีรายการซ่อมทำใหญ่ระหว่างเรือเข้าอู่ โดยจัดส่งให้บริษัทฯ เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน รวมถึงงานซ่อมทำของคนประจำเรือ

8. เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินในบริเวณเครื่องจักรกล ที่อยู่ในความรับผิดชอบของต้นกล จะต้องแจ้งให้นายเรือทราบทันที เช่น เกิดเหตุเพลิงไหม้ การระเบิด หรือน้ำท่วมเข้าเรือในส่วนของห้องเครื่อง ต้นกลจะต้องรายงานสภาพแก่นายเรือและสั่งการควบคุมความเสียหายไม่ให้ลุกลามออกไป

9. เก็บรักษาแบบร่างพิมพ์เขียว, คู่มือแนะนำ และบันทึกต่างๆ ของบริษัทผู้ผลิตเกี่ยวกับเครื่องจักรและอุปกรณ์ รวมไปถึงสำเนาจดหมายและรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับแผนกช่างกลให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน
10. ต้นกลต้องหมั่นตรวจบริเวณห้องเครื่องจักรกล เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องจักรต่างๆ ทำงานได้อย่างถูกต้องและมียามเฝ้าดูแลตามหน้าที่อย่างครบถ้วน
11. ต้นกลต้องกำกับดูแลการฝึกอบรม และมีการประเมินผลสำหรับคนประจำเรือแผนกช่างกล และทำรายงานส่งผลการฝึก การประเมินผลให้แก่นายเรือและบริษัทฯ ต่อไป

รองต้นกล (Second Engineer : 2/E)

รองต้นกล ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยต้นกล ปฏิบัติหน้าที่แทนต้นกลเมื่อต้นกลไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในขณะนั้น ช่วยเหลืองานต้นกลในการปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมงานของฝ่ายช่างกลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในเรื่องงานซ่อมบำรุงเครื่องจักรใหญ่ และเครื่องจักรกลทั้งหมด (โดยเฉพาะเครื่องจักรใหญ่) แล้วรายงานสิ่งบกพร่องต่างๆ เสนอแก่ต้นกล เพื่อดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

หน้าที่รับผิดชอบ

รองต้นกลจะรับผิดชอบในหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

1. เข้ายามเรือเดินในทะเล ระหว่างเวลา 0400-0800 น. และ 1600-2000 น. หรือเรือจอดในเมืองท่า ถ้าเห็นว่าจำเป็น
2. ต้องแน่ใจว่างานบำรุงรักษาในแผนกช่างกลทั้งหมดเกี่ยวกับงานซ่อมทำเครื่องจักรใหญ่, เครื่องจักรช่วย, เครื่องจักรกลอื่นๆ รวมถึงอุปกรณ์เครื่องใช้ ได้ทำงานในสภาพที่ปลอดภัย โดยมอบหมายงานให้นายช่างกล และผู้ได้บังคับบัญชาคนอื่น ๆ ให้ทำงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามคำแนะนำของต้นกล
3. ให้ลงบันทึกจำนวนชั่วโมงที่เครื่องจักรหลักๆ ที่ได้ทดลองเดินไปแล้ว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ถึงงานบำรุงรักษาตามแผน
4. ให้ความสำคัญดูแลจำนวนรายการที่หมดเปลือง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง, น้ำมันหล่อลื่น, พัสตุ และชิ้นส่วนอะไหล่ต่างๆ ตลอดจนจัดหาจำนวนพัสตุของใช้หมดเปลืองกับส่วนที่จะต้องมียูอยู่ในเรือ ตามข้อกำหนดของบริษัทฯ ให้แก่ต้นกลด้วย
5. ให้เตรียมบัญชีรายการซ่อมทำใหญ่เพื่อเตรียมการเข้าอยู่
6. ให้ความสำคัญ ฝึกอบรม และประเมินผลการปฏิบัติงาน และความประพฤติ ของคนประจำเรือแผนกช่างกล โดยจัดทำรายงานส่งให้ต้นกลได้ทราบเป็นระยะๆ

นายช่างกลที่สาม (Third Engineer : 3/E)

นายช่างกลที่สาม จะคอยช่วยเหลืองานต้นกลและรองต้นกลในการปฏิบัติหน้าที่ ในการซ่อมบำรุงเครื่องกำเนิดไฟฟ้า หม้อน้ำช่วย และเครื่องจักรอื่นๆ ทั้งหมด (โดยเฉพาะเครื่องกำเนิดไฟฟ้า) แล้วรายงานสิ่งบกพร่องต่างๆ เสนอแก่ต้นกลและรองต้นกล เพื่อดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

นายช่างกลที่สาม จะรับผิดชอบในหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

1. เข้ายามเรือเดินในทะเล ระหว่างเวลา 0000-0400 น. และ 1200-1600 น. หรือเรือจอดในเมืองท่า ถ้าเห็นว่าจำเป็น

2. งานซ่อมบำรุงรักษาและการทำงานของเครื่องกำเนิดไฟฟ้า หม้อน้ำช่วย และเครื่องจักรอื่นๆ ในเรือ แล้วรายงานให้ต้นกลและรองต้นกลได้ทราบในกรณีที่พบสิ่งผิดปกติ และพยายามหาทางแก้ไขให้ใช้งานได้ต่อไป

3. ทำความรู้จักคุ้นเคยกับเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนลงบันทึกการทำงานของเครื่องและการบำรุงรักษา

4. ดำเนินงานตามหน้าที่ เช่น งานบำรุงรักษาตามที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล หรือรับคำสั่งจากต้นกลหรือรองต้นกลให้รับผิดชอบ

5. ดูแลความสิ้นเปลืองของน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น ให้มีการใช้อย่างประหยัด

6. บันทึกรายการต่างๆ ให้ละเอียดถูกต้องลงในสมุดปูมช่างกลตามคำแนะนำของต้นกลและรองต้นกล

นายช่างกลที่สี่ (Fourth Engineer 4/E)

นายช่างกลที่สี่ จะคอยช่วยเหลืองานต้นกลและรองต้นกลในการปฏิบัติหน้าที่ ในงานซ่อมบำรุงเครื่องทำความสะอาดน้ำมัน บี้มอัดลม บี้มใช้งานต่างๆในห้องเครื่อง และเครื่องจักรอื่นๆ ทั้งหมด (โดยเฉพาะเครื่องทำความสะอาดน้ำมัน) และรายงานสิ่งบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ต้นกลและรองต้นกลเพื่อดำเนินการแก้ไขอย่างเหมาะสมต่อไป

นายช่างกลที่สี่จะรับผิดชอบในหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

1. เข้ายามเรือเดินในทะเล ระหว่างเวลา 0800-1200 น. และ 2000-2400 น. หรือเรือจอดในเมืองท่า ถ้าเห็นว่าจำเป็น

2. งานซ่อมบำรุงรักษาและการทำงานของเครื่องทำความสะอาดน้ำมัน บี้มอัดลม บี้มใช้งานต่างๆในห้องเครื่อง และเครื่องจักรอื่นๆ ทั้งหมด แล้วรายงานให้ต้นกลและรองต้นกลได้ทราบในกรณีที่พบสิ่งผิดปกติ และพยายามหาทางแก้ไขให้ใช้งานได้ต่อไป

3. ทำความรู้จักคุ้นเคยกับเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนลงบันทึกการทำงานของเครื่องและการบำรุงรักษา

4. ดำเนินงานตามหน้าที่ เช่น งานบำรุงรักษาตามที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล หรือรับคำสั่งจากต้นกลหรือรองต้นกลให้รับผิดชอบ

5. ดูแลความสิ้นเปลืองของน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น ให้มีการใช้อย่างประหยัด

6. บันทึกรายการต่างๆ ให้ละเอียดถูกต้องลงในสมุดปูมช่างกลตามคำแนะนำของต้นกลและรองต้นกล

นายช่างไฟฟ้า (Electrical Engineer : E/E)

รับผิดชอบในหน้าที่เป็นผู้ช่วยต้นกลและรองต้นกลในเรื่องของระบบไฟฟ้า ส่วนประกอบต่างๆของเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องกับระบบไฟฟ้าทั้งหมด ระบบปรับอากาศและระบบทำความเย็นห้องแช่แข็งของเรือ

นายช่างไฟฟ้าจะรับผิดชอบในหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

1. รักษาและซ่อมบำรุงตัว เจนเนอเรเตอร์ รวมทั้งเครื่องจักรกลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับระบบไฟฟ้า เช่น มอเตอร์เครื่องกว้านสินค้า มอเตอร์เครื่องกว้านหัวท้ายเรือ มอเตอร์เครื่องถือท้าย รวมถึงระบบไฟเดินเรือ และแสงสว่างในเรือ
2. รักษาและซ่อมบำรุงเครื่องทำความเย็นทุกระบบให้ใช้งานได้ดี
3. ซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรอื่นๆ ตามที่ต้นกลหรือรองต้นกลมอบหมาย
4. รักษาและซ่อมบำรุงเครื่องจักรที่ใช้ในการทำสินค้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบไฟฟ้า
5. ตรวจสอบเช็คอะไหล่ของไฟฟ้า และทำรายงานขอเบิกจากบริษัทฯ ผ่านความเห็นชอบของต้นกล

สร้างช่างกล (Fitter)

สร้างช่างกลจะรับผิดชอบในหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

1. ดำเนินการจ่ายงาน กำกับดูแล การฝึกอบรมของผู้ใต้บังคับบัญชา และรายงานเสนอต่อรองต้นกล
2. ควบคุมการใช้วัสดุแผนกช่างกลให้เหมาะสม และรายงานส่วนที่ยังคงเหลือในเรือแก่รองต้นกล
3. บำรุงรักษาและทำความสะอาดบริเวณที่ติดตั้งเครื่องจักรกล และห้องเครื่อง บริเวณที่พักอาศัย เช่น ห้องนอน และห้องน้ำต่างๆ
4. ประสานงานกับแผนกอื่นๆ เกี่ยวกับการจ่ายงานให้เป็นสัดส่วนในการซ่อมทำ และบำรุงรักษา
5. งานซ่อมบำรุงเครื่องจักรกล และเครื่องยนต์ เช่น งานเชื่อมประสานด้วยไฟฟ้า และการตัดปะด้วยก๊าซของเรือ
6. รับผิดชอบรักษาชิ้นส่วนอะไหล่แผนกช่างกล และดูแลระบบการใช้อย่างประหยัด
7. ฝึกอบรมผู้ใต้บังคับบัญชา ภายใต้การกำกับดูแลของรองต้นกล และลงบันทึกเกี่ยวกับงานที่ได้ทำมาแล้ว
9. ดำเนินงานตามหน้าที่ เช่น งานบำรุงรักษาตามที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล หรือรับคำสั่งจากต้นกลหรือรองต้นกลให้รับผิดชอบ

ช่างเครื่อง (Oiler)

ช่างเครื่องจะรับผิดชอบในหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

1. เข้ายามในห้องเครื่องระหว่างเรือเดินและเรือจอดเทียบท่า โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายยามฝ่ายช่างกลตามที่ได้รับมอบหมาย
2. ทำความรู้จักคุ้นเคย กับเครื่องจักรกล และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และคอยช่วยเหลือนายช่างกลผู้ มีหน้าที่รับผิดชอบในงานซ่อมบำรุงรักษา
3. ดำเนินงานตามหน้าที่ เช่น งานบำรุงรักษาหรืองานทำความสะอาด ตามที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล หรือรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา

4. ศึกษาและทำความเข้าใจกับหน้าที่ของตนเมื่อมีการประจำสถานีเหตุฉุกเฉิน

ช่างเช็ด (Wiper)

ช่างเช็ดจะรับผิดชอบในหน้าที่ดังต่อไปนี้ :-

1. ดำเนินงานตามหน้าที่ เช่น งานบำรุงรักษาหรืองานทำความสะอาด ตามที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลหรือรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา
2. ทำความรู้จักคุ้นเคย กับเครื่องจักรกล และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และคอยช่วยเหลือนายช่างกลผู้ มีหน้าที่รับผิดชอบในงานซ่อมบำรุงรักษาตามที่ได้รับมอบหมาย
3. ศึกษาและทำความเข้าใจกับหน้าที่ของตนเมื่อมีการประจำสถานีเหตุฉุกเฉิน

หัวหน้าคนครัว (Chief Cook)

1. เตรียมจัดทำรายการเสียบียงอาหารแล้วส่งมอบให้แก่ ต้นเรือ เพื่อเตรียมส่งผ่านทางบริษัทตัวแทน จัดหาบนบก เมื่อเรือเดินทางเข้าเมืองท่า
2. เตรียมอาหารแต่ละมื้อและถูกต้องตามหลักโภชนาการ โดยติดรายการอาหารประจำวันแก่คน ประจำเรือ
3. ควบคุมและใช้วัสดุประกอบอาหารกับเสียบียงที่จ่ายมาด้วยวิธีการที่เหมาะสม และเป็นไปอย่าง ประหยัด
4. รักษาความสะอาดภายในห้องครัว, ห้องเก็บเสียบียง และห้องเย็นแช่แข็งให้ได้มาตรฐานสูงสุด และ ป้องกันการเกิดแมลงสาปและหนูอย่างสม่ำเสมอ
5. รักษาสุขอนามัยภายในบริเวณต่างๆ ที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบ ให้อยู่ในสภาพที่ดี แก่สุขภาพของคน ประจำเรือ
6. ให้ระมัดระวังอันตรายจากการใช้เตาไฟฟ้า หรือเตาแก๊ส หลังจากที่ได้ประกอบอาหารเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ควรจะตรวจเช็คและสับสวิตซ์ไฟออกหรือปิดลิ้นนิรภัยสำหรับถังก๊าซหุงต้ม
7. ศึกษาและทำความเข้าใจกับหน้าที่ของตนเมื่อจะมีการประจำสถานีเหตุฉุกเฉิน

บริกร (Messman)

1. ทำความสะอาดห้องพักอาศัยของนายเรือ, ต้นกล, ต้นเรือ และนายประจำเรืออื่นๆ ทุกคน และให้ แน่ใจว่าผ้าปูเตียงนอนต้องซิงให้เรียบและตั้ง
2. ทำความสะอาดห้องเมสนายประจำเรือ ห้องเตรียม และบริการอาหาร สำหรับนายประจำเรือทุก คน รวมทั้งล้างภาชนะถ้วยชามให้สะอาด
3. บริการเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่มาเรือ เช่น เจ้าหน้าที่งานศุลกากร, หมอ และเจ้าหน้าที่บ้านเมือง อื่นๆ รวมถึงเอเยนต์ด้วย
4. คอยช่วยเหลือหัวหน้าคนครัว เพื่อเตรียมจัดอาหารมื้อต่างๆ

5. รักษาห้องต่างๆ ที่ตนรับผิดชอบอยู่ให้สะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งยังต้องเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ ให้ชุดเครื่องแบบของตนเองสะอาดอยู่ตลอดเวลา และมีความคล่องตัวในการบริการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรือ
6. ต้องบำรุงรักษาเครื่องใช้, สิ่งของที่เบิกมา และอุปกรณ์ในแผนกบริการทั้งหมดให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดี
7. ต้องรับงานต่างๆ ที่ตนได้รับมอบหมาย
8. ศึกษาและทำความรู้จักคุ้นเคยกับหน้าที่ของตนเพื่อจะมีการประจำสถานีเหตุฉุกเฉิน

ภาคผนวก

เอกสารประกอบการนำเสนอเผยแพร่ องค์ความรู้ (Power point)

บรรณานุกรม

ระเบียบกรมเจ้าท่าว่าด้วยหน้าที่คนประจำเรือ

เอกสารหน้าที่คนประจำเรือจากบริษัท จุฑา นาวิ จำกัด

เอกสารหน้าที่คนประจำเรือจากบริษัท โทริเซน จำกัด (มหาชน)

เอกสารหน้าที่คนประจำเรือจากบริษัท อาร์ ซี แอล จำกัด (มหาชน)

เอกสารหน้าที่คนประจำเรือจากบริษัท PIL จำกัด